

PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ A PRAWO KONSTYTUCYJNE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

redakcja naukowa
Sławomir Dudzik
Nina Półtorak

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ A PRAWO KONSTYTUCYJNE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

redakcja naukowa
Sławomir Dudzik
Nina Półtorak

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński

Wydawca
Magdalena Przek-Ślesicka

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
Agata Czuj

Łamanie
Wolters Kluwer SA

Układ typograficzny
Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2013

ISBN 978-83-264-4533-0

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przykopywa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 11

Wstęp / 13

CZĘŚĆ I

Ochrona tożsamości narodowej i podstawowych funkcji państw członkowskich w prawie Unii Europejskiej / 17

Zdzisław Brodecki, Olga Hołub-Śniadach

Prawo państw członkowskich *en block* / 19

Krystyna Kowalik-Bańczyk

Tożsamość narodowa – dopuszczalny wyjątek od zasady prymatu? / 29

Aleksandra Kustra

Sądy konstytucyjne a ochrona tożsamości narodowej i konstytucyjnej państw członkowskich Unii Europejskiej / 51

Marzena Laskowska, Maciej Taborowski

Obowiązek wykładni przyjaznej prawu Unii Europejskiej – między otwartością na proces integracji a ochroną tożsamości konstytucyjnej / 79

Ziemowit Cieślak

Konstytucjonalizacja wystąpienia Polski z Unii Europejskiej – problematyka prawna / 109

Jacek Barcik

**Tożsamość konstytucyjna państw członkowskich Unii Europejskiej
a perspektywa kreacji wspólnej obrony europejskiej / 122**

CZĘŚĆ II

**Konstytucje państw członkowskich wobec współczesnych wyzwań
integracji europejskiej / 143**

Robert Grzeszczak

**Federalizm wykonawczy w Unii Europejskiej – o dwóch rządach
na jednym terytorium i pluralizmie konstytucyjnym / 145**

Sylwia Majkowska-Szulc

Polskie *acquis constitutionnel* wobec *acquis communautaire* / 165

Ryszard Balicki

**Rozdział europejski w polskiej Konstytucji
– rzecz o niezrealizowanym kompromisie konstytucyjnym
z 2011 r. / 185**

Ilona Przybojewska

**Konstytucyjna zasada przychylności procesowi integracji
europejskiej w świetle ewolucji unijnego modelu ustrojowego / 197**

Monika Kawczyńska

**Kontrola zgodności z Konstytucją aktów unijnego prawa pochodnego
w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym / 213**

Agnieszka Kastelik-Smaza

**Skutki stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności
z Konstytucją unijnego prawa pochodnego z punktu widzenia
skarżącego / 244**

Inga Kawka

**Problem pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w orzecznictwie
francuskiej Rady Konstytucyjnej / 259**

Mariusz Baran

Dopuszczalność ograniczeń kompetencji sądów krajowych niższych instancji w inicjowaniu procedury prejudycjalnej (formuła *Rheinmühlen*) – wnioski dla sądów polskich / 274

Agnieszka Grajewska, Maciej Perkowski

Konstytucyjne uwarunkowania sportu w Unii Europejskiej z perspektywy Polski / 302

CZĘŚĆ III

Prawa podstawowe i ich ochrona w obliczu współczesnych reform ustrojowych w Unii Europejskiej / 317

Marcin Górski

Skutek Karty praw podstawowych Unii Europejskiej po wejściu w życie traktatu z Lizbony w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej / 319

Justyna Maliszewska-Nienartowicz

Wpływ traktatu lizbońskiego na rozwój zasady równości / 341

Anna Zawadzka-Łojek

„Czy leci z nami pilot?”, czyli dopuszczalne odstępstwa od zakazu dyskryminacji ze względu na wiek w prawie Unii Europejskiej / 359

Ireneusz C. Kamiński

Kilka uwag o treści i ewolucji prawa do zawarcia związku małżeńskiego oraz do założenia rodziny / 379

Marcin Sokołowski

Wybrane aspekty dobra dziecka w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej na tle polskiego prawa / 394

Agnieszka Grzelak

Prawo do ochrony danych osobowych a konieczność walki z przestępczością. Uwagi na tle art. 16 traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej / 407

Aleksandra Wentkowska

Ochrona dobra wspólnego w działaniach polskiego i europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich / 435

CZĘŚĆ IV

Przyszłość Unii Europejskiej: federalizacja czy powrót do wspólnoty gospodarczej? / 451

Piotr Bogdanowicz

Budując zamki na lodzie? Kilka uwag na temat walki z kryzysem finansowym w Unii Europejskiej / 453

Monika Adamczak-Retecka

Przyszłość Unii Europejskiej z perspektywy europejskiego prawa prywatnego / 464

Barbara Nita

Konstytucyjne gwarancje prawa karnego materialnego oraz procesowego wobec wyzwań integracji europejskiej / 475

Aleksandra Kluczevska-Rupka

Reforma europejskiego nakazu aresztowania a ochrona konstytucyjnych wartości państw członkowskich Unii Europejskiej / 503

Marek Zieliński

Dostęp do Internetu jako nowe prawo podstawowe Unii Europejskiej? / 524

Marcin Kielbasa

**Wpływ prawa Unii Europejskiej na systemy opieki zdrowotnej
państw członkowskich / 539**

Wykaz skrótów

BAS	Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu
CMLRev.	Common Market Law Review
Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz. UE/WE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej/Wspólnot Europejskich
ECR	European Court Reports
EKPC	europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
Konstytucja	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
k.p.c.	ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
k.p.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
KPP	Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 391)
OSNC –	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna

OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Zbiór Urzędowy, seria A
OTK ZU	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Zbiór Urzędowy
PiP	Państwo i Prawo
p.p.s.a.	ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.)
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
PS	Przegląd Sądowy
TFUE	traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 13)
TK	Trybunał Konstytucyjny
TS	Trybunał Sprawiedliwości
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
TUE	traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47)
TWE	traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 321E z 29.12.2006, s. 37)
Zb. Orz.	Zbiór Orzecznictwa

Wstęp

Przystąpienie do Unii Europejskiej oznacza dla państwa przystępującego zasadnicze zmiany i nowe wyzwania w wymiarze politycznym, społecznym i prawnym. Istotnym przeobrażeniem ulega cały system prawny, nie wyłączając rozwiązań ustrojowych. Prawo konstytucyjne określa przy tym z perspektywy krajowej, czy i w jaki sposób możliwe jest przystąpienie państwa do Unii Europejskiej. Wyznacza zasady tego przystąpienia, możliwość i zakres przekazania kompetencji na szczebel Unii Europejskiej, tryb udzielenia zgody na przystąpienie i akceptacji traktatu akcesyjnego. Wraz z przystąpieniem prawo konstytucyjne państwa członkowskiego zostaje jednak skonfrontowane z nowym systemem prawnym, którego zasady ustrojowe bezpośrednio oddziałują na systemy krajowe. Dotyczy to wielu aspektów prawa konstytucyjnego, w tym kwestii podziału i wykonywania kompetencji organów państwowych, hierarchii źródeł prawa, kognicji sądów i trybunałów, praw podstawowych. Stąd relacje pomiędzy prawem konstytucyjnym państw członkowskich a prawem Unii Europejskiej od dawna są przedmiotem zainteresowania doktryny oraz przedmiotem rozstrzygnięć sądów konstytucyjnych państw członkowskich oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Polski Trybunał Konstytucyjny wkrótce po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej badał zgodności traktatu akcesyjnego z Konstytucją, rozstrzygając przede wszystkim o kwestii nadrzędności Konstytucji nad prawem Unii Europejskiej (wyrok z dnia 11 maja 2005 r., K 18/04). Pięć lat później badał zgodność z Konstytucją traktatu z Lizbony, a więc umowy zmieniającej traktaty założycielskie (wyrok z dnia 24 listopada 2010 r., K 32/09). W kolejnym wyroku uznał swoją kompetencję do badania zgodności z Konstytucją aktów unijnego prawa wtórnego (wyrok z dnia 16 listopada 2011 r., SK 45/09). W niedawno wydanym wyroku w sprawie ratyfikacji przez Polskę decyzji Rady Europejskiej

dotyczącej zmiany art. 136 TFUE Trybunał Konstytucyjny miał okazję doprecyzować swe stanowisko dotyczące wykładni art. 90 Konstytucji w kontekście uproszczonej zmiany traktatów, o której mowa w art. 48 ust. 6 TUE (wyrok z dnia 26 czerwca 2013 r., K 33/12).

Relacje pomiędzy polskim prawem konstytucyjnym a prawem Unii Europejskiej były także przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w którym sąd unijny powtórzył wielokrotnie sformułowaną wcześniej w orzecznictwie tezę o pierwszeństwie prawa Unii Europejskiej przed prawem krajowym i związanej z tym kompetencji sądów krajowych do niestosowania przepisów niezgodnych z prawem Unii Europejskiej, której nie mogą wyłączyć nawet regulacje konstytucyjne (wyrok TS z dnia 19 listopada 2009 r., C-314/08 *Filipiak*).

Wejście w życie 1 grudnia 2009 r. traktatu z Lizbony znacząco reformującego ustrój, instytucje i źródła prawa Unii Europejskiej spowodowało konieczność określenia na nowo relacji pomiędzy zmienionym prawem ustrojowym Unii a prawem konstytucyjnym państw członkowskich. Kolejne istotne wyzwania, także o wymiarze ustrojowym, związane są z aktualną reakcją Unii Europejskiej na kryzys gospodarczy i kryzys finansów publicznych w państwach członkowskich.

Podstawowe znaczenie w tym zakresie ma nadanie wraz z traktatem z Lizbony mocy wiążącej Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Akt ten jest inspirowany między innymi prawem konstytucyjnym państw członkowskich i uznaje prawa podstawowe gwarantowane w systemach krajowych. Jednocześnie wiąże państwa członkowskie w zakresie, w jakim te stosują prawo Unii Europejskiej. Zbieżność aksjologiczna, która niewątpliwie występuje w odniesieniu do prawa konstytucyjnego państw członkowskich i prawa Unii Europejskiej, nie wyklucza jednak różnic w rozumieniu poszczególnych praw podstawowych. Mogą one być źródłem nowych konfliktów pomiędzy prawem konstytucyjnym a prawem Unii Europejskiej. Problem ten został już zresztą dostrzeżony w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości (zob. np. wyrok TS z dnia 26 lutego 2013 r., C-399/11 *Melloni*).

Istotną zmianę ustrojową po stronie Unii Europejskiej niesie również wprowadzona przez traktat z Lizbony klauzula poszanowania tożsamości narodowej państw członkowskich (art. 4 ust. 2 TUE). Trybunał Sprawiedliwości zdaje się przy tym łączyć to ostatnie pojęcie z podstawowymi zasadami ustrojowymi danego państwa zawartymi w konstytucji krajowej. Chodzi przy tym o tak podstawowe wartości, jak na przykład ustrój republikański państwa (wyrok TS z dnia

22 grudnia 2010 r., C-208/09 *Sayn-Wittgenstein*) lub ochrona języka urzędowego (wyrok z dnia 12 maja 2011 r., C-391/09 *Runevič-Vardyn*). Otwiera to nowe pole dialogu między sądami konstytucyjnymi państw członkowskich a Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej i może przyczynić się do złagodzenia konfliktów związanych z zasadą pierwszeństwa prawa Unii wobec krajowych norm konstytucyjnych.

We współczesnej refleksji prawnokonstytucyjnej nie sposób pominąć również procesów konsolidacji państw członkowskich strefy euro. Wprowadzone przez pakt fiskalny zasada zrównoważonego budżetu oraz automatyczny mechanizm korygujący prowadzą bowiem do istotnego ograniczenia kompetencji budżetowej tych państw. Ma to również istotne znaczenie dla Polski, zwłaszcza w perspektywie jej przyszłego przystąpienia do strefy euro.

Zagadnienia te stały się przedmiotem konferencji zorganizowanej przez Katedrę Prawa Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniach 21–22 maja 2012 r. w Gródku nad Dunajcem zatytułowanej „Prawo Unii Europejskiej a prawo konstytucyjne państw członkowskich”. Głównym organizatorem tej konferencji i jej opiekunem merytorycznym był prof. dr hab. Stanisław Biernat. Wystąpienia w ramach konferencji zostały podzielone na cztery panele. Pierwszy z nich dotyczył ochrony tożsamości narodowej i podstawowych funkcji państw członkowskich w prawie Unii Europejskiej i stanowił próbę określenia, z uwzględnieniem wielu perspektyw, współczesnej pozycji państwa narodowego w Unii Europejskiej. Drugi panel zatytułowany „Konstytucje państw członkowskich wobec współczesnych wyzwań integracji europejskiej”, obejmował przede wszystkim tematykę przeobrażeń współczesnego konstytucjonalizmu związanych z integracją europejską. Trzeci panel dotyczył praw podstawowych, a jego celem było przedstawienie poglądów na relację praw podstawowych w trzech systemach – krajowym prawie konstytucyjnym, unijnym oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, z uwzględnieniem fundamentalnych zmian, jakie dokonały się w tym zakresie w prawie Unii Europejskiej. Ostatni panel dotyczył przyszłości Unii Europejskiej i związanych z nią wyzwań dla określenia relacji pomiędzy prawem UE a systemami konstytucyjnymi państw członkowskich.

Zaproszenie na konferencję spotkało się z dużym odzewem z prawie wszystkich ośrodków naukowych w Polsce zajmujących się prawem Unii Europejskiej, a także prawem konstytucyjnym. Na konferencji zostało wygłoszonych prawie czterdzieści referatów i komunikatów,

których tematy obrazowały wielość perspektyw, składających się na określenie relacji pomiędzy prawem konstytucyjnym państw członkowskim a prawem unijnym.

W imieniu Profesora Stanisława Biernata i własnym, pragniemy podziękować wszystkim uczestnikom konferencji za aktywny w niej udział, autorom artykułów zawartych w niniejszej publikacji za ich przygotowanie, a także pracownikom i doktorantom Katedry Prawa Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego za trud włożony w organizację konferencji i wydanie niniejszej książki. Dziękujemy również wydawnictwu Wolters Kluwer Polska za podjęcie się wydania niniejszej publikacji. Mamy nadzieję, że okaże się ona przydatna dla prawników konstytucjonalistów oraz prawników zajmujących się prawem Unii Europejskiej, w tym sędziów, prokuratorów, urzędników państwowych, adwokatów czy radców prawnych, ale także dla obywateli zainteresowanych ich pozycją prawną w państwie członkowskim Unii Europejskiej.

Kraków, listopad 2013 r.

*prof. dr hab. Sławomir Dudzik
dr hab. Nina Półtorak, prof. UJ*

CZĘŚĆ I

**Ochrona tożsamości
narodowej i podstawowych
funkcji państw
członkowskich w prawie
Unii Europejskiej**

Prawo państw członkowskich *en block*

I. Śladem europejskiej tożsamości Krakowa

Między Sukiennicami a kościołem Mariackim na głębokości kilku metrów pod powierzchnią został otwarty szlak turystyczny „Śladem europejskiej tożsamości Krakowa”. Słyszac odgłosy gwaru transakcji handlowych i krocząc po fragmentach brukowanych ciągów komunikacyjnych, można sobie wyobrazić związki, jakie łączyły Kraków z najważniejszymi w średniowiecznej Europie ośrodkami handlu i kultury. Po wyjściu na zewnątrz można pokusić się o refleksję, że europejska tożsamość Krakowa czy Gdańska znaczy więcej niż położenie tych miast w Europie. Jest to język, który pozwala zrozumieć Unię Europejską – coś, co jest „rynkiem i kulturą w interakcji z prawem”. Taki język jest fenomenem porozumienia względnie nieporozumienia między obywatelami Unii co do istoty myślenia o rzeczywistości, którą wspólnie tworzymy.

Jeśli chcemy sobie uzmysłowić stawianą w tym tekście tezę, że jesteśmy świadkami narodzenia prawa państw członkowskich *en block*, musimy wywieść ten fenomen z poprzedzającego go stanu zakłócenia rozumienia. Jest to zadanie niezwykle trudne, bowiem jeszcze nie ucił spór co do rozumienia prawa Unii Europejskiej jako autonomicznej części systemu prawa. Teza bardziej radykalna idzie o krok dalej, zakładając istnienie w łonie prawa Unii nie tylko prawa tworzonego przez państwa członkowskie w drodze umów międzynarodowych (traktatów założycielskich, rewizyjnych, akcesyjnych) i prawa tworzonego przez unijne instytucje (rozporządzenia, dyrektywy, decyzje), lecz także prawa tworzonego przez sądy w ich dialogu w układzie wertykalnym (między

sądami krajowymi a sądami ponadnarodowymi w postępowaniu prejudycjalnym) i horyzontalnym (między sądami krajowymi).

Sądowy dialog wpisuje się w filozoficzny dyskurs nowoczesności¹ oraz w systemowe i komunikacyjne ujęcie prawa jako rozmowy². Budzi on sprzeciw tradycyjnej jurysprudencji, chociaż stanowi jedną z najbardziej oryginalnych prób stworzenia takiej wizji prawa Unii Europejskiej, która wyjaśnia nie tylko rzymskie korzenie unijnej jurysprudencji³, lecz także jej współczesne oblicze. O kreatywności sądów i ich roli w kształtowaniu *acquis communautaire* decydują cechy typowe dla systemu autopoietycznego (samoreprodukcja, samoodnoszenie, samoorganizacja, samoregulacja)⁴. Te cechy wpisują się w kod kultury prawnej oparty na trzech wielkich ideach: humanitaryzmie, efektywności (praworządność i racjonalność) i sądowej sprawiedliwości, które mają wymiar ustrojowy, materialny i procesowy.

Demokrację dialogu cechuje racjonalność komunikacyjna, typowa dla świata życia⁵. Rozwija się ona niejako pod patronatem sądów. Unijny prawodawca sądowy podąża śladami Arystotelesa, dla którego polityka znaczyła „dobre i słuszne życie” w sensie praktycznym. Sądy przywracające polityce dawną świetność w istocie tworzą „politykę prawa” opartą na normach ustrojowych (zasada powierzenia kompetencji) i proceduralnych (z racji jej realizowania w określonej procedurze). Tę politykę w sensie materialnym można nazwać „metafizyką orzecznictwa” – czymś więcej niż zwykłą linią orzeczniczą.

¹ Zob. J. Habermas, *Filozoficzny dyskurs nowoczesności*, przekł. M. Łukasiewicz, Kraków 2000, *passim*.

² Por. L. Morawski, *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, wyd. 4, Warszawa 2005, s. 121–166.

³ Por. K. Amielańczyk, *Udział jurystów klasycznych w administracji rzymskiego wymiaru sprawiedliwości: upadek czy wzrost znaczenia rzymskiej jurysprudencji?*, Gdańskie Studia Prawnicze, Studia Prawnoadministracyjne 2012, t. XXVIII, s. 25–38.

⁴ Zob. G. Teubner, *Recht als autopoietisches system*, Frankfurt am Main 1989, cyt. za: L. Morawski, *Główne problemy...*, s. 124.

⁵ Habermasowską komunikację w interakcjach społecznych nazywa się też „roszczeniami ważności”, takimi jak: zrozumiałość, praworządność, szczerść i słuszność. J. Morawski, *Główne problemy...*, s. 149.

II. Europeizacja prawa

Procesy europeizacji prawa wpisują się w nurt zjawisk, takich jak globalizacja czy regionalizacja. Szczególnie słowo „globalizacja” jest w obecnych czasach bardzo popularne. Przyjmując najbardziej ogólną definicję tego pojęcia, globalizacja oznacza rosnącą integrację narodów i regionów, zwłaszcza zaś zmiany w strukturach gospodarczych, które prowadzą do powstawania gospodarki światowej⁶. Przedmiotem globalizacji są problemy o wymiarze światowym, takie jak bezpieczeństwo polityczne, bezpieczeństwo ekologiczne czy bezpieczeństwo socjalne. Z tej perspektywy integracja europejska dokonuje się na obszarze kontynentu europejskiego, stanowiąc proces, który wpływa na wiele płaszczyzn, w tym przede wszystkim na prawo⁷.

Kategoria europeizacji prawa kojarzona jest najczęściej ze zjawiskami zachodzącymi w przestrzeni prawa prywatnego⁸, jednak przyjmując za Janem Galsterem, iż europeizacja jest „efektem oddziaływania na system prawny państw członkowskich”⁹, nie sposób nie zauważyć jej coraz większego wpływu w obszarze prawa konstytucyjnego. Z jednej strony ów proces stanowi naturalną konsekwencję członkostwa państwa w Unii Europejskiej i wynikającego stąd obowiązku „efektywnego członkostwa”, z drugiej zaś – rodzi pytanie o swobodę ustrojodawcy krajowego w kreowaniu treści konstytucji.

W państwach europejskich otwieranie się na prawo unijne miało do tej pory charakter albo poszukiwania minimalnej zgodności między prawem unijnym a prawem krajowym, albo głębszego otwarcia ustawy

⁶ Zob. więcej J. Thesing, *Globalizacja, Europa i XXI wiek (w:) Europa i jej narody*, red. K. Pomian, Toruń 2004, s. 35.

⁷ Trzeba wyraźnie podkreślić, iż dla wielu autorów europeizacja jest jednym z przejawów globalizacji. Zob. w szczególności: J.H. Jans, R. de Lange, S. Prechal, *Europeanisation of public law*, Europa Law Publishing 2007; *The Europeanisation of the law: the legal effects of Europe integration*, ed. F. Synder, Hart Publishing 2000; H. van Hoecke, *European Legal Cultures in a context of Globalisation (w:) Law and Legal Cultures in the 21st Century. Diversity and Unity*, red. J. Stelmach, T. Gizbert-Studnicki, Warszawa 2007, s. 93–95.

⁸ W polskim piśmiennictwie o europeizacji prawa mowa jest m.in. w księdze pamiątkowej dedykowanej profesorowi Jerzemu Rajskiemu – *Towards Europeanization of Private Law. Essays In Honour of Professor Jerzy Rajski*, red. J. Rajski, A. Mikos, Warszawa 2007.

⁹ J. Galster, D. Lis-Staranowicz, *O zjawisku europeizacji polskiego prawa konstytucyjnego*, Prz. Sejm. 2010, nr 2, s. 29–51.

■ Książka stanowi zbiór artykułów naukowych dotyczących wzajemnych relacji między porządkami konstytucyjnymi państw członkowskich a prawem Unii Europejskiej. Konieczność ponownego przemyślenia tej problematyki wiąże się głównie ze zmianami ustrojowymi w Unii Europejskiej wprowadzonymi przez traktat z Lizbony, a także z ostatnimi działaniami podejmowanymi na forum unijnym i międzynarodowym w reakcji na kryzys gospodarczy i kryzys finansów publicznych w państwach członkowskich.

■ Czytelnik znajdzie w pracy rozważania poświęcone m.in. poszanowaniu tożsamości narodowej, orzecznictwu sądów konstytucyjnych w sprawach unijnych, prawom podstawowym obywateli Unii Europejskiej oraz instrumentom prawnym mającym zapewnić stabilność strefy euro.

■ Publikacja jest przeznaczona przede wszystkim dla prawników konstytucjonalistów oraz prawników zajmujących się prawem Unii Europejskiej, w tym sędziów, prokuratorów, urzędników państwowych, adwokatów i radców prawnych.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-4533-0

9 788326 445330

Cena 129 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl